

Variació autodiatòpica i variació alterdiatòpica en les sèries de televisió en català

DAVID PALOMA

MÒNICA MONTSERRAT

Universitat Autònoma de Barcelona

Universitat Oberta de Catalunya

RESUM

L'article aborda dos conceptes nous del col·loquial mediatitzat en el marc de les sèries de televisió de producció pròpia: *variació autodiatòpica* i *variació alterdiatòpica*. Aquesta variació està al servei de la versemblança audiovisual, que és justament el propòsit més destacat del registre col·loquial en el marc de la ficció. L'article pren en consideració un corpus format per 96 capítols d'un total de 24 sèries de producció pròpia de TV3, d'IB3 i de Canal 9, emeses durant els anys 1992-2013, i presenta les principals tendències en la variació diatòpica dels actors i de les actrius en relació amb els personatges que interpreten.

PARAULES CLAU: televisió, sèries, variació geogràfica, variació autodiatòpica, variació alterdiatòpica

ABSTRACT

This article deals with the two new concepts of the mediated colloquial register in relation to the nationally-produced television series: *autodiatopic variation* and *alterdiatopic variation*. This kind of variation is at the service of audiovisual credibility, which is precisely the highlighted purpose of the mediated colloquial register within fiction. This article takes into consideration a corpus formed by 96 episodes from a total of 24 national television series produced by TV3, IB3 and Canal 9, which have been emitted from 1992 to 2003, and presents the main trends in the diatopic variation of actors and actresses in relation to their roles.

KEYWORDS: television, series, geographical variation, autodiatopic variation, alterdiatopic variation

1. LA LLENGUA CATALANA A LES SÈRIES DE TELEVISIÓ: TRES PUNTS D'INTERÈS

ELS estudis sobre la llengua catalana a les sèries de televisió s'han centrat tradicionalment en tres àmbits: l'ajustament a la norma lingüística, el grau de formalitat i la subjecció al canal audiovisual (Cros (2000); Dolç i Santamaria (1998); Faura *et al.* (1998); Martí (1997); Paloma (1999, 2009, 2013); Paloma i Segarra (2000, 2007); Rico (2007); Santamaria (1997)). Amb major o menor grau, a aquests tres àmbits s'hi ha relacionat el concepte de *versemblança* (Paloma (1998); Zabalbeascoa (2006); Rico (2007)) en els tres sentits següents: si la llengua de les sèries segueix la norma quan l'ús no l'acompanya, el resultat potser és necessari en el marc de la normalització però no és *versemblant*; si la llengua de les sèries és més o menys (in)formal del que les situacions comunicatives ensenyen, la *versemblança* es desvirtua, i a l'últim, si la llengua de les sèries s'aparta dels requisits intrínsecs del canal audiovisual, la *versemblança* també se'n ressent.

L'ajustament a la norma lingüística, present sobretot en els primers estudis lligats al naixement de TV3,¹ ha destacat d'entrada les diferències entre les sèries de producció aliena (SPA) i les sèries de producció pròpia (SPP). Martí (1997, p. 74) explica que «la llengua [de Dallas, que era una SPA]² difícilment podia anar gaire més enllà d'uns diàlegs en correctíssim català que traduïen els d'aquells personatges llunyans folrats de dòlars i petroli». Santamaria ho corrobora afirmant que la qualitat del doblatge era «francament bona» i la traducció dels guions s'havia fet «amb molta cura i amb una fonètica extremament correcta. [...] Si es volia que la població [de Catalunya] realment premés el botó del canal en català de tots els aparells de televisió, segurament Dallas era la millor manera d'assegurar que això seria així» (1997, p. 85-86). En les SPA, els estudis han subratllat un model de llengua més «estricte» pel que fa a la correcció (Santamaria, 1997, p. 93), en comparació amb les SPP, amb un model menys estricte. Al capdavall, els adjectius *normatiu* i/o *estàndard* s'han utilitzat per qualificar la correcció lingüística dels productes audiovisuals escrits per ser dits com si no fossin escrits (seguint la terminologia de Gregory i Carroll (1978)), siguin SPP o SPA. Paloma afirma, per

¹Vallverdú qualifica de «revolució cultural» la posada en funcionament de les emissores de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió l'any 1983. Assenyala que aquesta revolució va trasbalsar, «en el pla de les idees i dels comportaments, nombroses pautes socioculturals dins la societat catalana» (2000, p. 41)

²*Dallas* és la SPA més emblemàtica de Televisió de Catalunya (TVC). Va ser la primera sèrie de TVC, emesa estratègicament el primer dia del mitjà, el 10 de setembre de 1983, després que Televisión Española (TVE), que en tenia els drets d'emissió en castellà per a tot l'Estat espanyol, hagués renunciat a reprendre-la (Baget, 2003).

exemple, que la llengua de les SPA i també de les SPP és «molt respectuosa amb la normativa i amb l'estàndard» (1999, p. 90). Ara bé: només les SPP han fet sentir els diferents accents de la llengua catalana com a aparença de realitat, per bé que l'la variació geolectal és l'assignatura pendent de TVC [ja que] no ha tingut una presència destacable ni en les telenovel·les ni en les comèdies de situació" (Paloma i Segarra, 2007, p. 270).

El grau de formalitat, entès com un dels factors que defineixen el registre (Gregory i Carroll, 1978),³ s'ha presentat també lligat a la versemblança a què aspira un fals col·loquial o col·loquial mediatitzat.⁴ Cal entendre el *col·loquial mediatitzat* com una modalitat funcional pròpia dels textos escrits per ser dits, que fingeixen espontaneïtat Paloma (2013, p. 1).⁵ Si les sèries volen simular una llengua col·loquial, han de poder reproduir trets de l'oral col·loquial. I així ho fan, fugint de la formalitat si el context ho permet, i acostant-se a la informalitat de manera força recurrent, sobretot a les SPP (Martí (1997, p. 84) parla d'un registre informal de l'estàndard) i a partir d'una sèrie finita de trets col·loquials (Matamala, 2008). Així, la varietat lingüística més operativa a les sèries de televisió és l'estàndard, «encara que un excés d'elements col·loquials convertiria la ficció en un producte poc digerible» (Paloma i Segarra, 2007, p. 269). No obstant això, les SPP d'humor que han ressaltat més la col·loquialitat, com *Plats bruts* o *Jet lag*, han tingut molt bones audiències (Paloma i Segarra, 2007; Paloma, 2013). Val a dir que els estudis que han analitzat el grau de formalitat de les sèries de televisió han acabat tractant també d'un altre factor que defineix el registre, que és el *camp* (o *tema*): aquest aspecte queda acolorit a les sèries de televisió gràcies a un estoc reduït de lèxic especialitzat (*purins, fertilitzants, aqüífers... a Ventdelplà; molècules, aminoàcids, proteïnes... a Porca Misèria*, etc.). El camp és general en la major part d'escenes de qualsevol sèrie, i especialitzat en algunes sèries les escenes de les quals s'emmarquen en àmbits professionals: una cuina (*La Riera*), unes caves (*Nissaga de poder*), una església (*Mossèn Capellà*), un laboratori (*Porca Misèria*)... És clar que en una cuina, per exemple, es pot parlar de qualsevol tema, si bé és l'escenari idoni perquè també es parli amb brevetat d'una tècnica culinària, de l'especificitat dels ingredients, de la presentació dels plats, etc.

El canal és un altre dels factors que defineixen el registre (Gregory i Carroll, 1978) i la servitud audiovisual que inspira totes les sèries de televisió porta la llengua d'aquests productes a presentar unes «característiques morfosintàctiques

³Ens basem en la distinció payratoniana de *tenor funcional* i *to interpersonal* (Payrató, 1996). El grau de formalitat respon al to interpersonal.

⁴El grup de recerca Llengua i Mèdia (2004) va proposar el terme col·loquial mediatitzat en un treball sobre la subtitulació del col·loquial.

⁵Al costat de *col·loquial mediatitzat*, es fa servir també el terme *oralitat fingida* (Brumme i Resinger, 2008).

pròpies» (Vallverdú, 2000, p. 36-37): frases curtes, inversions d'ordre, formes gramaticals concretes, certes construccions col·loquials... Aquestes característiques solen ser més forçades en les SPA que en les SPP, per raó de les exigències tècniques derivades d'una traducció que s'ha d'ajustar sempre a una durada més aviat breu i, sovint, a una sincronització labial. De totes maneres, la servitud al canal audiovisual no sol incloure vacil·lacions, repeticions, redundàncies o anacoluts, que són els trets més definidors de l'oral espontani (Rico, 2007, p. 389). Vallverdú titlla d'hiperpurista sancionar els trets d'oralitat esmentats (2000, p. 32). També la versemblança s'hi fa correspondre: el canal implica una morfosintaxi concreta, i és precisament la suma de convencions de gènere el que fa percebre que, efectivament, «una representació és versemblant» (Rico, 2007, p. 389). És en aquest context que Vallverdú afirma que la coexistència de diversos accents pot tenir «un efecte distorsionador en el cas de doblatges o en les obres de ficció», cosa que, a parer seu, ha reforçat la presència del català central, «no sols pel fet que els mitjans audiovisuals més poderosos tenen els estudis en el seu territori, sinó també per la circumstància de ser la modalitat amb la xifra més alta de parlants i tenir la capital de Catalunya dins la seva àrea» (2000, p. 35).

En aquest article descrivim el tenor en el marc del registre col·loquial mediatitzat i en relació amb la variació diatòpica dels personatges de les SPP (punt 2), amb l'objectiu de descriure les tendències en la variació diatòpica de les SPP (punt 3). Són justament aquestes tendències les que ens porten a encunyar dos conceptes nous, bàsics per entendre el pes de la versemblança lingüística en les sèries de televisió: *variació autodiatòpica* (punt 3.1) i *variació alterdiatòpica* (punt 3.2).⁶ Unes breus conclusions tanquen el text (punt 4). Partim d'una mostra de 96 capítols de 24 SPP (4 capítols per sèrie) emeses a Televisió de Catalunya entre 1992 i 2013 (16 sèries), a IB3 entre 2006 i 2012 (4 sèries), i a Canal 9 entre el 1996 i 2012 (4 sèries). A continuació, esmentem els títols per ordre alfabètic i, entre parèntesis, la indicació de l'any de la primera emissió així com la cadena: *A flor de pell* (1996, Canal 9), *Dones d'aigua* (1997, TVC), *El cor de la ciutat* (2000, TVC), *Estació d'enllaç* (1994, TVC), *Gran Nord* (2012, TVC), *Infidels* (2009, TVC), *Jet lag* (2001, TVC), *Laberint d'ombres* (1998, TVC), *Laberint de passions* (2006, IB3), *La memòria dels Cargols* (1999, TVC), *L'Alqueria Blanca* (Canal 9, 2008), *L'anell* (2011, IB3), *Llàgrima de sang* (2008, IB3), *La Riera* (2010, TVC), *Lo Cartanyà* (2005, TVC), *Mossèn Capellà* (2009, IB3), *Nissaga de poder* (1996, TVC), *Oh, Europa!* (1994, TVC), *Poble Nou* (1994, TVC), *Porca Misèria* (2004-2007, TVC), *Secrets de família* (1995, TVC), *Senyor Retor* (sic) (2011, Canal 9), *Unió musical Da Capo* (2011, Canal 9) i *Ventdelplà* (2005, TVC). El desequilibri en el nombre de sèries no es pot deslligar de la tradició desigual

⁶Aquests conceptes han estat definits per primer cop en l'article "La variació geogràfica en les sèries de televisió en català. Dos conceptes nous: variació autodiatòpica i variació alterdiatòpica", publicat en el número 56 de la revista *Llengua i Ús*.

en la producció de sèries de ficció en aquestes televisions.

2. EL TENOR DEL COL·LOQUIAL MEDIATITZAT

Emparant-se en la terminologia de Halliday (1973, 1978), Payrató afirma que el discurs col·loquial aconsegueix bàsicament una funció interpersonal: «Reforça el contacte social i té un tenor fonamentalment interactiu» (1996, p. 63). El llenguatge no s'utilitza com un vehicle (predominantment) informatiu, sinó com «un mitjà de contacte, d'interacció».

Tanmateix, en el marc del col·loquial mediatitzat la interacció no és sinó una part d'un tenor que privilegia també la informació argumental: cal que el telespectador «reconegui» interaccions generalment versemblants però que alhora «reconegui» l'argument de la història. En les escenes de qualsevol sèrie de televisió sobresurten les parts esmentades: interacció i informació, més o menys reeixides per causa de la perícia de guionistes i d'actors. Així, un breu ritual de contacte sol introduir la trobada dels personatges (però l'espectador també pot assistir a una conversa encetada entre personatges: no hi ha en aquest cas cap ritual de contacte previ), aleshores la conversa condensa interacció i informació (l'espectador descobreix cap a on avança l'argument) i un altre breu ritual de contacte sol assenyalar el comiat (però l'escena també pot acabar-se de manera sobtada, amb un gest, amb una mirada, etc.). Al capdavall, l'objectiu o tenor del col·loquial mediatitzat és la versemblança audiovisual, a la qual es deuen la interacció i la informació. Per això la interpretació dels actors és bàsica: tant com la qualitat lingüística i argumental dels guions. La versemblança ha d'amarar la competència d'actors, de textos i de guionistes, i no és sinó la suma d'aquestes competències la que caracteritza el tenor del col·loquial mediatitzat.

Vegem-ho en exemples: la caracterització dels personatges en SPP s'ajusta al perfil dels actors pel que fa a l'edat (no seria versemblant que l'àvia del David, de *Plats bruts*, tingués la mateixa edat que la seva mare), la contextualització de les sèries s'ajusta a la variació dialectal dels personatges (les sèries que passen a Mallorca o a València solen tenir personatges que parlen mallorquí o valencià, respectivament; les sèries que passen a Catalunya solen tenir predominantment personatges centrals), la caracterització lingüística dels actors respon a la caracterització lingüística dels personatges (l'immigrant que no parla gaire bé en català l'ha d'interpretar un actor que fa veure que no parla gaire bé en català, o que parla amb accent, com la Svetlana, de *Ventdelplà*), etc.

Quan falla alguna d'aquestes competències, la qualitat del producte baixa. Així, a *Ventdelplà* sorprenia que una filla d'un poble de la comarca de la Selva, la Nuri Soler (Anna Barrachina), parlés amb accent xava. Sorprenia, també, que a *Nissaga de poder* la filla de Maurici Castro (Enric Major), Elisenda Castro (Eva

Santolària), parlés també amb un marcat accent xava. A *Secrets de família* la història demanava que els personatges parlessin gironí però no hi havia actors gironins o que parlessin gironí. En canvi, a *Dones d'aigua* la història demanava que alguns personatges parlessin tarragoní però, en no haver-hi actors tarragonins, es va recórrer a una sèrie de trets lingüístics que caracteritzaven el subdialecte en boca dels personatges corresponents (Paloma, 2009, p. 64). Un altre cas particular és el de Juan Benjumea (Armand Aguirre), d'*El cor de la ciutat*. Conegut per «el abuelo» pels seus néts i per «el señor Juan» pels veïns del barri, Benjumea és el propietari del sabater ràpid que hi ha als baixos de l'edifici del barri de Sants al qual la família Peris es trasllada a viure. El personatge prové d'Utrera (Sevilla) i emigra a Barcelona de jove: una característica del personatge és que, llevat d'algun canvi de codi puntual, sempre es mostra castellanoparlant. Tanmateix -i com a curiositat, error de càsting o *script*, o bé per un simple motiu d'estalvi-, l'actor Armand Aguirre havia interpretat un altre personatge a la primera temporada d'aquesta mateixa sèrie: el pare de la Tona, l'exdona del Fede. Aquest personatge parlava en català a la seva dona, al Fede, a la néta... Encerts i desencerts formen part de l'essència lingüística de les sèries de televisió, si bé aquells solen ser predominants amb vista a mantenir el tenor del col·loquial mediatitzat.

3. LA VARIACIÓ DIATÒPICA DE LES SPP: VARIACIÓ AUTODIATÒPICA I VARIACIÓ ALTERDIATÒPICA

Els estudis sobre la llengua catalana a les sèries de televisió han subratllat, també, el contacte de llengües (Paloma i Segarra, 2007, p. 263 i p. 270-271), però molt menys el contacte de varietats dins la mateixa sèrie: al principi hem parlat de l'efecte distorsionador que això provoca, a parer de Vallverdú, en els productes de ficció.

L'única referència que coneixem quant a la barreja de pronúncies, no pas en l'àmbit de les sèries de televisió sinó en el de «programes literaris o de caire cultural», és la de (De Yzaguirre i Pedreño, 2013). En el marc de les recomanacions del Servidor Ortològic de la Llengua Catalana (reSOLC), aquests autors exposen «el problema de la *pronúncia heterolectal* [...], [que ens trobem] quan un locutor d'un territori recita o llegeix un text d'un autor d'un altre territori que està connotat morfològicament o lèxica amb alguna de les variants admeses en l'estàndard flexible» (2013, p. 1). Un poema de Vicent Andrés Estellés serveix d'exemple de la *pronúncia heterolectal*: els autors marquen *ací, cante, treballe, done, agonitze* i *defense*. Pot passar que el parlant imiti el dialecte diferent o *hetero-* (a partir d'ara ens hi referirem com a *cas 1*). També pot passar que el parlant faci una adaptació «fonètica o fins i tot morfològica» d'aquestes formes al seu propi

dialecte: en el poema esmentat, un catalanoparlant oriental podria dir amb vocal neutra la primera vocal d'*ací* i les últimes de *cante, treballe, done...* (a partir d'ara ens hi referirem com a *cas 2*). Finalment, el parlant podria, fins i tot, adaptar morfològicament el text i dir *aquí, canto, treballo, dono...* (a partir d'ara ens hi referirem com a *cas 3*).

Segons De Yzaguirre i Pedreño, una *pronúncia heterolectal* és «aquella en què un locutor d'un territori pronuncia una variant morfològica diferent de la que li correspon, però adaptada a la seva pronúncia. Això ho situem en escenaris professionals com el d'un programa literari o cultural on un locutor mallorquí llegeix versos de Vicent Andrés Estellés o com el d'una tertúlia en què polítics de diversos territoris comenten l'encert o desencert d'una frase cridanera d'una personalitat o el lema d'un col·lectiu del tipus L'Lo riu és vida» (2013, p. 10). Així doncs, cal circumscriure la pronúncia heterolectal estrictament al cas 2. Aquests autors es refereixen al cas 1 sense etiquetar-lo («l'intent de reproduir la pronúncia original amb les variants primigènies (amb resultats força xocants, generalment)») i anomenen *transdialectalització* el cas 3. La pronúncia heterolectal no és en general una opció deliberada "sinó fruit de les vacil·lacions en voler fer-ne una de les altres" (ibídem). «No ens consta que ningú hagi mai proposat en algun curs o guia per a locutors en general o en algun llibre d'estil com resoldre situacions com aquestes: deuen ser molt infreqüents».

Tanmateix, en el cas de les SPP, hi ha dues realitats que són força habituals: els actors s'ajusten del tot a la llengua dels personatges, és a dir, reproduïxen la varietat diatòpica del personatge (cas 1), i també els actors adapten morfològicament la llengua dels personatges a la seva pròpia llengua, la llengua dels actors, és a dir, mantenen la seva pròpia varietat diatòpica (cas 3).⁷ En canvi, el cas 2 no és una situació característica de les SPP: hi pot tenir a veure la poca versemblança que en resultaria. A banda, la tríada actor-personatge-sèrie facilita el contacte de varietats en el mateix producte audiovisual: és lògic que en un context de comunitat catalanoparlant abundin els personatges de procedència geogràfica diversa, no tan sols per la localització de cada sèrie sinó sobretot per la caracterització dels personatges. És ben comprensible, per exemple, que en una sèrie com *Estació d'enllaç*, que transcorre en una estació de trens, hi hagi personatges de llengües i/o de varietats lingüístiques diverses del català. Només com a exemple, fixem-nos que la Berta Garcia (Glòria Cano) no ha de dissimular pas que és una parlant de català nord-occidental perquè l'actriu és nord-occidental. Però, en canvi, podria haver-ho de dissimular si el personatge, en el context mateix de l'estació, fos una de les germanes Valls, Ester (Laia Marull) i Laura (Aina Clotet), parlants del català

⁷A les SPP hi ha una *transdialectalització* en el moment en què la variació diatòpica del personatge, reflectida en el guió, és adaptada per l'actor a la seva pròpia variació diatòpica, cosa que només queda reflectida en l'enregistrament però no en el guió.

oriental.

La variació dialectal, associada tradicionalment a les característiques dels parlants (temps, espai i condició social), té en la variació diatòpica (o geogràfica) una manifestació lingüística característica. Els guionistes han creat un personatge que, a banda de «fer», *és*: i *és* també d'algun lloc i sol parlar com es parla en aquest lloc, segons els trets identificadors assignats. El càsting s'encarrega, després, de trobar l'actor més adequat al perfil de cada personatge: la competència lingüística de l'actor, la seva capacitat d'ajustament dialectal en general i diatòpica en particular, és un dels factors a tenir en compte.⁸ Sabem, així, que els actors poden interpretar personatges amb qui comparteixin o no la varietat diatòpica. Arribats en aquest punt, cal considerar dues situacions: 1) l'actor comparteix la varietat diatòpica del personatge; 2) l'actor no comparteix la varietat diatòpica del personatge.

Aquestes situacions, relacionades amb els casos vistos de De Yzaguirre i Pedreño, porten a endinsar-nos en el concepte de *variació*, més que en el de pronúncia: en les sèries de televisió, no es tracta simplement d'una qüestió fonètica sinó també morfològica, sintàctica i lèxica. D'una banda, entenem per *variació autodiatòpica* la modalitat lingüística present en les sèries de ficció en virtut de la qual l'actor manté la seva pròpia varietat diatòpica a l'hora d'interpretar lingüísticament el personatge, sigui quin sigui el context de la sèrie. Amb la forma prefixada *auto-*, del grec AUTÓS 'mateix', volem reforçar la idea de mantenir «la seva pròpia» varietat diatòpica. En canvi, entenem per *variació alterdiatòpica* la modalitat lingüística present en les sèries de ficció en virtut de la qual l'actor canvia la seva pròpia varietat diatòpica a favor de la del personatge (a favor de l'«altre») a l'hora d'interpretar-lo lingüísticament, d'acord amb el context de la sèrie. Amb la forma *alter-*, volem connotar la idea de l'«altre», de canviar la varietat diatòpica pròpia per la de l'altre.⁹ Tal com hem dit, aquesta adaptació no és només fonètica.

Les dues taules que veurem a continuació presenten, per a cadascun dels casos de variació autodiatòpica (3.1) i variació alterdiatòpica (3.2), les mateixes variables en els eixos horitzontal i vertical. Les columnes marquen els cinc accents diatòpics estàndard de la llengua catalana (central [C], baleàric [B], rossellonès

⁸La competència interpretativa és un factor a tenir en compte. Ara bé, la competència lingüística en general recull també la capacitat de dominar més d'una llengua: l'actor plurilingüe sol tenir un repertori més gran de personatges i de sèries. Serveixin d'exemple la Marta Giralte (Alicia Pérez), de *La Riera*, que ha intervingut en sèries de llengua castellana, com *Hospital Central* (Tele 5) i *El porvenir es largo* (TVE), i el Colau (Santi Pons), de *Mossèn Capellà*, que ha intervingut també a *Hospital Central* (Tele 5), *Periodistas* i *El internado* (Antena 3). Són dues mostres, tan sols, d'una realitat força més estesa.

⁹Descartem el prefix *hetero-*, 'diferent', a favor d'*alter-*, 'altre', a fi de reforçar el punt de vista de l'actor més que no pas el del resultat: l'actor s'adapta a la variació de l'altre.

[RO], nord-occidental [NO] i valencià [V]), d'acord amb el context de la sèrie, i les files indiquen els mateixos cinc accents diatòpics, corresponents en aquest cas al parlar de l'actor. El terme *context de la sèrie* comprèn el lloc on lingüísticament transcorre l'acció i també la caracterització lingüística del personatge. Veurem quines són, doncs, les tendències en la variació autodiatòpica i alterdiatòpica de les SPP.

3.1. Tendències en la variació autodiatòpica de les SPP

Taula 1: *Variació autodiatòpica*

<i>Parlar de l'actor</i>	<i>Context de la sèrie</i>					
	<i>C</i>	<i>B</i>	<i>NO</i>	<i>RO</i>	<i>B</i>	<i>V</i>
<i>C</i>	<i>C</i>	<i>C</i>	<i>C</i>	<i>C</i>	<i>C</i>	<i>C</i>
<i>B</i>	<i>B</i>	<i>B</i>	<i>B</i>	<i>B</i>	<i>B</i>	<i>B</i>
<i>RO</i>	<i>RO</i>	<i>RO</i>	<i>RO</i>	<i>RO</i>	<i>RO</i>	<i>RO</i>
<i>NO</i>	<i>NO</i>	<i>NO</i>	<i>NO</i>	<i>NO</i>	<i>NO</i>	<i>NO</i>
<i>V</i>	<i>V</i>	<i>V</i>	<i>V</i>	<i>V</i>	<i>V</i>	<i>V</i>

Quan l'actor manté la seva pròpia varietat diatòpica a l'hora d'interpretar lingüísticament el personatge, sigui quin sigui el context de la sèrie, veiem que en les files de la taula s'imposen els accents del parlar de l'actor: el parlar de l'actor es manté en el parlar del personatge i es manté amb independència del context de la sèrie. És la variació autodiatòpica (cas 3). Els actors parlen C, B, RO, NO o V, que és la seva pròpia varietat, independentment del context de cada sèrie (localització i caracterització dels personatges). Així, doncs, els actors parlen central en un context central de la sèrie (*La Riera* al Maresme, *El cor de la ciutat* a Barcelona...) i en qualsevol altre context (com ara el Pirineu lleidatà de *Gran Nord*, on treballen els mossos d'esquadra protagonistes, tots dos de parla central); els actors parlen baleàric en un context baleàric de la sèrie (com a Sant Jeroni de la Roca, poble

fictici de Mallorca, a la sèrie *Mossèn Capellà*, i també Palma, Manacor i Alcúdia, a *L'anell*) i en qualsevol altre context (a la Barcelona de *Poble Nou* o al Maresme de *La Riera*); etc.

A continuació il·lustrem algunes dades de la taula 1, amb un exemple per casella que conté primer el nom del personatge, després el nom de l'actor/actriu entre parèntesis i finalment el títol de la sèrie. Les caselles marcades amb guionets no tenen exemples encap de les sèries del corpus. Les explicacions que segueixen la taula volen mostrar tendències en la variació autodiatòpica de les SPP:

Taula 2: Exemples de variació autodiatòpica

Parlar de l'actor	Context de la sèrie				
	C	B	NO	RO	V
C	Eulàlia Montsolís (Emma Vilarasau), <i>Nissaga de poder</i>	Vidal (Manuel Barceló), <i>Laberint de passions</i>	—	Anna Obach (Aina Clotet), <i>Gran Nord</i>	—
B	Guillem Pons (Pep Tosar), <i>Poble Nou</i>	Petra (Cati Solivellas), <i>Mossèn Capellà</i>	—	—	—
RO	—	—	—	—	—
NO	Berta Garcia (Glòria Cano), ¹⁰ <i>Estació d'enllaç</i>	—	—	Miquel Cartanyà (Carles Canut), <i>Lo Cartanyà</i>	—
V	Dr. Grimau (Juli Mira), <i>Porca Misèria</i>	—	—	—	Sento (Òscar Pastor) <i>L'Alqueria blanca</i>

Les cinc caselles que, en diagonal, mostren el resultat coincident entre el parlar de l'actor i el context de la sèrie (C/C, B/B, RO/RO, NO/NO, V/V) revelen una tendència «natural»: coincideixen la parla de l'actor, la del personatge i el context. Així, l'actriu central Emma Vilarasau interpreta la parla central de l'Eulàlia Montsolís, personatge del Penedès, que és zona central; l'actriu mallorquina Cati Solivellas interpreta la parla mallorquina de la Petra, i aquest personatge és de Sant Jeroni de la Roca, poble fictici de Mallorca, etc. És cert que

¹⁰En realitat, l'actriu que interpreta la Berta no és de Vall-de-roures (Matarranya) sinó de Sant Jaume d'Enveja (Montsià). El parlar en tots dos casos, però, és NO.

no hi ha actors rossellonesos en les sèries estudiades: si n'hi hagués, tanmateix, els personatges parlarien rossellonès en un context rossellonès.¹¹

Aquestes cinc caselles i les vint restants il·lustren la variació autodiatòpica: el manteniment de la varietat dels actors caracteritza la varietat dels personatges en sèries en què és propi aquell accent (les cinc caselles esmentades) o bé en les quals no és propi aquell accent (les altres vint caselles). El manteniment es justifica per l'argument de la història, a fi d'evitar que l'espectador hi detecti incoherències lingüístiques. Tanmateix, el manteniment de la varietat dels actors no es pot exemplificar en les caselles del RO. A part d'aquests casos, tampoc no podem exemplificar C/V, B/NO, B/V, NO/B, NO/V, V/B i V/NO. Detectem alguns casos de variació autodiatòpica desafortunada, en l'àmbit del parlar central, per raó del subdialecte. Ho hem vist en el punt 2.

El pes de la variació autodiatòpica l'il·lustren molt bé els números generals de les SPP. Presentem a continuació els personatges principals de cadascuna de les 24 sèries analitzades, amb la indicació entre parèntesis del nom de l'actor o de l'actriu.¹² La referència a la varietat dels actors que representen la variació autodiatòpica la simbolitzen les lletres C (central), B (baleàric), NO (nord-occidental) i V (valencià).¹³

Taula 3: Variació autodiatòpica en personatges i actors de les SPP

Títol de la sèrie	Varietat autodiatòpica: nom del personatge (nom de l'actor)
<i>A flor de pell</i>	V: Adela (Queta Claver), Rafael (Juli Mira), Isabel (Teresa Lozani), Laura (Mariola Reche), Abel (Raul Julve), Aurora (Eva Maria Bau), Cristina (Pepa Miralles), Joan (Albert Forner)
<i>Dones d'aigua</i>	C: Clara (Carme Elias), Blanca (Sílvia Marsó), Àngela (Carme Sansa), Anna Miralpeix (Montserrat Carulla), Antoni Castells (Miquel Cors), Octavi Cabot (Joan Crosas), Antoni Viladrau (Pep Munné), Ramon Quer (Joan Dalmau).

Segueix a la pàgina següent

¹¹No hi ha actors rossellonesos ni tampoc sèries que transcorrin a la Catalunya del Nord. Hi ha tan sols un parell de gendarmes de la Catalunya del Nord, Tomeu i Romeu, de *Gran Nord*, que veurem a 3.2. com a exemple de variació alterdiatòpica.

¹²En *sitcoms* solen haver-hi menys de deu personatges principals mentre que en telenovel·les d'èxit, en pantalla durant unes quantes temporades, n'hi ha més de vint.

¹³A les sèries valencianes hi ha personatges principals que parlen en castellà.

Títol de la sèrie	Varietat autodiatòpica: nom del personatge (nom de l'actor)
<i>El cor de la ciutat</i>	C: Pere Peris (Pep Anton Muñoz), Cinta Noguera (Margarida Minguillon), David Peris (Quim Gutiérrez), Quim Noguera (Pere Molina), Paquita Miralles (Mercè Arànega), Marta Vendrell (Mariona Ribas), Carme Bosch (Victòria Pagès), Adrià Bosch (Pep Torrent), Núria Vidal (Carlota Olcina), Fede Pardo (Jordi Díaz), Paco Pardo (Toni Sevilla), Cecília (Maife Gil), Montse Borràs (Montse Guallar), Narcís Crespo (Ferran Carvajal), Ivan Crespo (Oriol Vila), Remei (Meritxell Ané), Marcel Navarro, (Miquel Garcia), Mari Esteve (Ariadna Planas), Isabeleta (Maria Molins), Gabriel Galiana (Manel Barceló), Fidel Amorós (Àlex Casanova). V: Iolanda (Inés Díaz)
<i>Estació d'enllaç</i>	C: Manel Garcia (Josep Maria Pou), Teresa Solsona (Àngels Poch), Tomàs Garcia (Fermí Casado), Pere Comes (Carles Sales), Fina Llopis (Marta Angelat), Eduard Badia (Ramon Madaula), Glòria Canales (Mercè Arànega), Ester Valls (Laia Marull) i Laura Valls (Aina Clotet). NO: Berta Garcia (Glòria Cano). V: Albert Santacreu (Txema Cardeña).
<i>Gran nord</i>	C: Anna Obach (Aina Clotet), Pep Solà (Roger Coma).
<i>Infidels</i>	C: Arlet Ferreres (Aina Clotet), Cruz Úbeda (Ingrid Rubio), Joana Moliner (Montse German), Lúdia Carbó (Montse Guallar), Paula Gámiz (Sílvia Bel), Dani Díez (Dolo Beltran), Robert Girona (Ferran Carvajal), Jesús (Santi Ricard), Toni Pardo (Julio Manrique), Manu (Jordi Pla)
<i>Jet lag</i>	C: Carla (Mamen Duch), Diana (Míriam Iscla), Esther Santacana (Marta Pérez), Sílvia (Carme Pla), Mariona Santacana (Àgata Roca), Andreu (Albert Ribalta). V: Mario (Xavier Mira)
<i>Laberint d'ombres</i>	C: Gemma Aymerich (Montse German), Salvador Borés (Marc Cartes), Concepció Santjust (Àngels Moll), Quim Gispert (Jordi Boixaderas), Esteve Pedrós (Lluís Soler), Mercè Josep (Imma Colomer), Guillem Pedrós (David Selvas), Mati Urribarri (Marta Calvó). V: Isabel Rubió (Pepa López), Ximo Rubió (Pep Cortés), Sergi Roquer (Txema Cardeña)

Segueix a la pàgina següent

Títol de la sèrie	Varietat autodiatòpica: nom del personatge (nom de l'actor)
<i>Laberint de passions</i>	B: Martí Cabot (Joan Bibiloni), Simó Borràs (Santi Pons), Adrià Cabot (Xisco Segura), Eva Cabot (Jaume Nies), Núria Cabot (Caterina Alorda), Vidal (Manuel Barceló), Dolors (Aina Frau), Marga (Lina Mira), Lluís (Toni Gomila), Miquel Moliner (Nando González), Sofia (Eva de Luis), Lourdes (Lluqui Herrero), Ferran Villalonga (Miquel Àngel Torrens), Vicent (Rodo Gener), Sergi Armengol (Miquel Sitjar), Cuca (Marian Caparrós), Cristina (Lydia Sánchez), Queta (Magdalena Tomàs), avi de n'Àlex (Joan Maria Melis), Llampuga (Joan Manel Vadell), Marc (Marc Joy), Catalina (Carme Feliu), Tito (Bernat Molina), Anna (Catalina Munar). C: Carme Rius (Núria Hosta).
<i>La memòria dels Cargols</i>	C: Padrina (Àngels Poch); Bernat Cargol (Àlex Casanovas); Ramon Cargol, l'Hereu (Pep Ferrer); Constança (Francesca Piñon); Hereuet (Biel Duran); Estranya (Ariadna Planas); Pere- Pau Esclata-sangs (Pep Cruz); Baró (Richard Collins-Moore); Batlle (Carles Martínez); Rector (Joan Lluís Bozzo); Perico (Genís Hernández).
<i>L'Alqueria Blanca</i>	V: Josep Pedreguer (Berna Llobell), Dora Pedreguer (Lola Mol-tó), Jaume Sanchis Pedreguer (Miguel Barberá), Robert Sanchis Pedreguer (Óskar Ramos), Joaquim Falcó (Joan Gadea), Teresa Martínez (Raquel Escibano), Assun Falcó Martínez (Nani Jiménez), Ximet (Alejandro Estesos), Tonet (Ferran Gadea), Sento (Òscar Pastor).
<i>L'anell</i>	B: Macià Sampol (Joan Miquel Artigues), Carlota Calafat (Magdalena Tomàs), Guillem Mesquida (Xavi Frau), Toni Calafat 'Fuet' (Xim Vidal), Rosa Bordoï (Eva Barceló), Albert Calafat (Xisco Segura), Ester Cardona14 (Tita Planells), Lídia Mercadal (Enka Alonso), Lluïcia Llabrés (Lourdes Ferriol), Joan Carles Mesquida (Miquel Gelabert), Magdalena Mesquida (Maria Bauçà), Marc Estrany (Àlex Adrover), Benet Estrany (Santi Pons), Francesc Bisquerra (Manuel Barceló), Blai Bisquerra (Toni Lluís Reyes), Tomeu Casadesús 'Poulidor' (Joan Bibiloni), Tomàs Mountaner (Mique Àngel Torrens), Nofre Fiol (Joan Fullana), Joana Mesquida (Caterina Alorda), Manel Marroig (Blai Llopis), Elena Marroig (Elisa Canyelles).

Segueix a la pàgina següent

Títol de la sèrie	Varietat autodiatòpica: nom del personatge (nom de l'actor)
<i>Llàgrima de sang</i>	B: Xavier (Albert Comasa), Maria (Enka Alonso), Pau (Xavi Nuñez), Joana (Aída de la Cruz), Lili (Sandra Yawa) Àngel (Santi Celaya), L'amo en Biel (Joan Bibiloni), Mercè (Mercè Rovir), Rafel (Rafel Ramis), Mateu (Xavi Frau), Alba (Queralt Albinyana), Xisco (David Navarro), Laura (Lluqui Herrero), Aina (Agnès Llobet), Clàudia (Ariadna Canoves), Andreu (Simó Andreu), Margalida (Laura Pons), Sebastià (Toni Gomila), Toni (Àlvar Triay), Bel (Laura Cantallops), Jaume (Carles Molinet), Virgínia (Tita Planell), Xesca (Lourdes Ferriol), Miquel (Salvador Oliva).
<i>La Riera</i>	C: Lídia Almeda (Anna Sahun); Guillem Almeda (Fermí Reichach); Joan Anton Balló (David Bagés); Sònia Ferrés (Maria Pau Pigem); Mercè Riera (Mercè Sampietro); Claudi Guitart (Pere Arquillué); Ernest Guitart (David Selvas); Sergi Guitart (Jordi Planas); Nora López (Mercè Martínez); Judit Pla (Laura Conejero); Salva Nubiola (Fèlix Pons); Nil Guitart (Peter Vives); Ona Guitart (Clàudia Costas); Albert Flaquer (Sergi Mateu); Imma Margarit (Rosa Boladeras); Núria Boix (Carme Abril). B: Òscar Ruiz (Toni Lluís Reyes).
<i>Lo Cartanyà</i>	NO: Miquel Cartanyà (Carles Canut), Tilda (Mireia Aixalà). C: Bardagí (Cesc Casanovas).
<i>Mossèn Capellà</i>	C: Eulàlia Montsolís (Emma Vilarasau); Mateu Montsolís (Jordi Dauder); Raimon Montsolís (Jordi Bosch); Mercè Aymerich (Montserrat Salvador); Eduard Montsolís (Eduard Farelo); Abril Montsolís (Mònica López); Pilar Solano (Nina); Maurici Castro (Enric Major); Agustina Molins (Mercè Comes); Mossèn David Sollerich (Víctor Pi).
<i>Oh, Europa!</i>	C: Deulofeu (Pep Cruz); Deulofeu Jr. (Marçal Cruz); Sra. Emília (Montserrat Carulla); Sr. Miquel (Xavier Massé); Meritxell (Victòria Pagès); Robert (Marc Cartes); Fina (Rosa Gàmitz); Enric (Joan Lluís Bozzo), Hèctor (Eugeni Soler). V: Pepa (Àngela Castilla); Ampariues (M. Josep Peris).
<i>Poble Nou</i>	C: Antoni Aiguader (Miquel Cors); Rosa (Margarida Minguil·lón); tieta Victòria (Lola Lizaran); Ferran (Joel Joan); Anna (Gemma Brió); Martí (Quim Gutiérrez); Andreu (Alfred Lucchetti); Xavier (Jordi Boixaderas); Júlia (Irene Montalà). B: Guillem Pons (Pep Tosar).

Segueix a la pàgina següent

Títol de la sèrie	Varietat autodiatòpica: nom del personatge (nom de l'actor)
<i>Porca Misèria</i>	C: Pere Brunet (Joel Joan); Laia Font (Anna Sahun); Sònia Bofill (Olalla Moreno); Roger Brunet (Roger Coma); Àlex Fernández (Julio Manrique); Fina Cardona (Mercè Sampietro); Maria Collado (Clara Segura); Natàlia Borràs (Mercè Martínez). V: Dr. Grimau (Juli Mira); Cristina (Resu Belmonte).
<i>Secrets de família</i>	C: Dolors Alsina (Montse Guallar), Narcís Riera (Sergi Mateu), Albert Riera (Pep Ferrer), Joana Alsina (Núria Hosta), August Pagès (Joan Massotkleiner), Martina Comes (Montserrat Carulla), Aleix Riera (Pep Planas) Marta Riera (Íngrid Rubio), Marçal Alsina (Joan Borràs), Fina Busquets (Lluïsa Castell), Pere Riera (Pere Molina), Eliseu Palahí (Santi Ibáñez), Eva (Carme Abril), Claudi (Francesc Orella), Farners Llorenç (Marta Ollé). V: doctora Isabel Canals (Pepa López).
<i>Senyor Retor</i>	V: Horaci Casany (Jordi Ballester), Don Cosme (Pepe Cortés), Batiste (Albert Forner), Àngels (Rebeca Valls), Amèlia (Empar Canet), Elisa (Rosanna Espinós), Maite (Cristina Perales), Lola (Isabel Rocatti), Montse (Cristina Fenollar), Nelo (Vic Palmero).
<i>Unió musical Da Capo</i>	V: Joan (Sergio Caballero), Vicent (Juli Mira), Clara (Nazaret Aracil), Carme (Cristina García), Xavi (Pep Ricart), Raúl (Víctor Palmero), Gemma (Iolanda Muñoz), Albert (Josep Manel Casany), Bernat (Pep Cortés).
<i>Ventdelplà</i>	C: Teresa Clarís (Emma Vilarasau), Isona Delmàs (Georgina Latre), Biel Delmàs (Carlos Cuevas), David Estelrich (Ramon Madaula), Martí Estelrich (Nao Albet), Dora Parramon (Imma Colomer), Berta (Rosa Gàmitz), Paco Espona (Jordi Martínez), Julià Cervera (Marc Cartes), Roser Figueras (Rosa Vila), Josep Monràs (Pep Cruz), Mònica Monràs (Mar Ulldemolins), Nuri Soler (Anna Barrachina), Jordi Vergés (Abel Folk), Alícia Ramoneda (Cristina Dilla).

3.2. Tendències en la variació alterdiatòpica de les SPP

Quan l'actor canvia la seva pròpia varietat diatòpica a l'hora d'interpretar lingüísticament el personatge, ho a favor del personatge (a favor de l'«altre») i sempre d'acord amb el context de la sèrie. És la *variació alterdiatòpica* (cas 1). En aquest cas veiem que en les files de la taula s'imposa el context de la sèrie: el parlar de l'actor

no es manté en el parlar del personatge sinó que canvia a favor d'aquest, d'acord amb el context de la sèrie. Els actors parlen C, B, RO, NO o V, però aquesta no és la seva pròpia varietat: el context de cada sèrie (localització i caracterització dels personatges) exigeix l'alterdiatopisme. Els actors són fills d'una *altra* àrea lingüística diferent de la del personatges que interpreten. Així, doncs, els actors d'origen central no parlen central en altres contextos diferents del central (al Pallars, de *Gran Nord*, per exemple); els actors d'origen baleàric no parlen baleàric en altres contextos diferents del baleàric (a la Selva, de *Ventdelplà*; a Sabadell, de *Laberint d'ombres...*); etc. Hi ha cinc caselles, en diagonal, que contenen la indicació AUTO: són el resultat de fer coincidir el parlar de l'actor amb el context de la sèrie, la qual cosa és exemple de variació autodiatòpica 3.1(veg. 3.1.).

Taula 4: Variació alterdiatòpica

<i>Parlar de l'actor</i>	<i>Context de la sèrie</i>				
	C	B	NO	RO	V
C	AUTO	C	C	C	C
B	B	AUTO	B	B	B
RO	RO	RO	AUTO	RO	RO
NO	NO	NO	NO	AUTO	NO
V	V	V	V	V	AUTO

A continuació il·lustrem algunes dades de la taula, també amb un exemple per casella que conté primer el nom del personatge, després el nom de l'actor/actriu entre parèntesis i finalment el títol de la sèrie. Les caselles marcades amb guionets no tenen exemples en cap de les sèries del corpus. Les explicacions que segueixen la taula volen mostrar tendències en la variació alterdiatòpica de les SPP.

Taula 5: Exemples de variació alterdiatòpica

Parlar de l'actor	Context de la sèrie				
	C	B	NO	RO	V
C	AUTO	—	Tomeu (Pepo Blasco) i Romeu (Xavier Ruano), <i>Gran Nord</i>	Rita Coll (Mercè Arànega) <i>Gran Nord</i>	—
B	Gabriel Montsolís (Miquel Sitjar), <i>Nissaga de poder</i>	AUTO	—	Bordonida (Eva Barceló), <i>Lo Cartanyà</i>	—
RO	—	—	AUTO	—	—
NO	Eva Cargol 'Beateta' (Mireia Aixalà), <i>La memòria dels cargols</i>	Paz (Alexandra Palomo), <i>Llàgrima de sang</i>	—	AUTO	—
V	Juanjo Casellas (Juli Mira), <i>La Riera</i>	—	—	Ermengol Tarrés (Nacho Fresneda), <i>Gran Nord</i>	AUTO

Les vint caselles que no contenen la indicació AUTO il·lustren la variació alterdiatòpica: el canvi de la varietat dels actors a favor de la varietat dels personatges. El canvi es justifica per la caracterització lingüística del personatge i/o per la contextualització de la sèrie. En aquest cas, el manteniment de la varietat de l'actor faria el producte inversemblant des del punt de vista lingüístic. Tanmateix, el canvi de la varietat dels actors a favor de la varietat dels personatges no es pot exemplificar en totes les vint caselles. Així, en les files del RO, hi ha quatre caselles RO que no podem exemplificar perquè no hi ha actors rossellonesos en les sèries tractades. Són els casos RO/C, RO/B, RO/NO i RO/V; en la columna del RO hi ha un sol cas, en tot el corpus, en què els actors centrals parlen en rossellonès: són els gendarmes de *Gran Nord*. Tampoc no podem exemplificar els casos C/B, C/V, B/V, NO/V i V/B. Fixem-nos, per exemple, que no hi ha ni actors que no siguin valencians que interpretin personatges valencians.

No és objectiu d'aquest article apuntar quines són les barreges diatòpiques i quins actors se'n surten més o menys bé en l'adopció de la varietat del personatge que interpreten. De totes maneres, apuntem que és una qüestió merament fonètica: barreja de les vocals neutres de l'oriental al costat de la distinció [a]-

[e] de l'occidental, barreja de reduccions i no-reduccions de vocals mitjanes posteriors... El fet és que la caracterització lingüística del personatge, emmarcada en una contextualització específica, demana que l'actor adopti la varietat del personatge, diferent de la pròpia. Per motius diversos, aquest canvi s'executa amb més o menys èxit. Ho veiem en personatges com Albert Fabra, d'*El cor de la ciutat*: l'actor Sergio Caballero, valencià, no controla del tot la reducció vocàlica o el manteniment de les oclusives finals de mot en contacte amb oclusives inicials de mot. El càsting hauria de preveure aquesta raó lingüística fonamental: si no, la versemblança de personatges, d'argument i de localització de la sèrie se'n veuria afectada.

La variació alterdiatòpica afecta tots els nivells de la llengua. L'actor, doncs, adopta la parla del personatge en fonètica, en morfologia, en sintaxi i en lèxic. No hi ha, per exemple, fonètica alterdiatòpica però morfologia o sintaxi autodiàtiques: l'alterdiatopisme és total. Hi afegim que la variació alterdiatòpica és la menys freqüent en el conjunt de les SPP analitzades i que s'accentua en sèries com *Gran Nord* o *Lo Cartanyà*. Els actors hi interpreten personatges d'una parla necessàriament diferent de la pròpia. La seva competència lingüística els permet canviar de varietat de manera versemblant.

El poc pes de la variació alterdiatòpica l'il·lustren els números generals de les SPP. Presentem a continuació els personatges i els actors de les úniques sèries del corpus que mostren exemples de variació alterdiatòpica. En cada cas s'indica la referència a les varietats adoptades.

Taula 6: Variació alterdiatòpica en personatges i actors de les SPP

Títol de la sèrie	Varietat alterdiatòpica: nom del personatge (nom de l'actor, varietat pròpia de l'actor)
<i>El cor de la ciutat</i>	C: Clara Bosch (Sílvia Sabaté, NO), Alícia Fuster (Mercè Lleixà, NO), Loli Gutiérrez (Cati Solivellas, B), Emili Orpinell (Santi Cortés, B) i Albert Fabra (Sergio Caballero, V).
<i>Dones d'aigua</i>	C: Àngela (Carme Sansa, C) ¹⁴
<i>Estació d'enllaç</i>	C: Antònia Costa (Sílvia Sabaté, NO).

Segueix a la pàgina següent

¹⁴En aquest cas l'actriu Carme Sansa adopta la subvarietat tarragonina per encarnar el personatge d'Àngela, que representa que és de Montbrió del Camp.

Títol de la sèrie	Varietat alterdiatòpica: nom del personatge (nom de l'actor, varietat pròpia de l'actor)
<i>Gran nord</i>	NO: Ermengol Tarrés (Nacho Fresneda, C), Rita Coll (Mercè Arànega, C), Manolo Pla (Manel Barceló, C), ¹⁵ Quico Pallars (Pep Cruz, C), Joan Coll (Roger Casamajor, C), Federica Roi (Marta Romero, C), Sisquet Deulofeu (Ramon Pujol, C), Margarida Tarrés (Marta Pérez, C), sergent Rius (Xavier Lite, C), Tanja (Ivana Miño, C), Laura Pallars (Marta Angelat, C), caporal Estadella (Aleix Albareda, C). R: Tomeu (Pepo Blasco, C), Romeu (Xavier Ruano, C).
<i>Infidels</i>	C: Salva Roig (Pau Durà, V), Raimon Betart (Sergi Caballero, V), pare de l'Arlet (Pep Cortés, V), Marc Guasch (Nacho Fresneda, V).
<i>Laberint d'ombres</i>	C: capità Tentacle (Pep Tosar, B), Aldo (Xavier Mira, V), Trini (Inés Díaz, V), Agnès (Mercè Lleixà, NO).
<i>La memòria dels Cargols</i>	C: Eva Cargol (Mireia Aixalà, NO).
<i>Llàgrima de sang</i>	B: Paz (Alexandra Palomo, NO). ¹⁶
<i>La Riera</i>	C: Andrea Santacana (Pepa López, V), Juanjo Casellas (Juli Mira, V), Mireia Flaquer (Margalida Grimalt, B), Teo Saporó (Miquel Sitjar, B), Txell Riera (Queralt Albinyana, B), Marta Giralt (Alicia Pérez, NO), Aurora Vázquez (Blanca Apilánez, V), Cristina Padró (Cristina Plazas, V), Pau Marsé (Sergio Caballero, V).
<i>Lo Cartanyà</i>	NO: Vicenç Cartanyà (Xavier Bertran, C), Bordonida (Eva Barceló, B), Anselmo (Carles Martínez, C), Garretó (Jordi Figueras, C) Maria Munt (Marissa Jossa, C), Angawa (Miquel À. Ripeu, C).
<i>Nissaga de poder</i>	C: Gabriel Montsolís (Miquel Sitjar, B), Damià Muntada (Sergio Caballero, V), Lluïsa Solano (Mercè Lleixà, NO), Jordi (Pep Tosar, B).
<i>Porca Misèria</i>	C: Lluís Siureny (Sergio Caballero, V)

Segueix a la pàgina següent

¹⁵L'actor Manel Barceló de *Gran Nord* no és el mateix Manuel Barceló de *Laberint de passions*.

¹⁶La singularitat d'aquest personatge és que representa una andalusa establerta a Mallorca, de manera que parla balearic però amb un pòsit andalús.

Títol de la sèrie	Varietat alterdiatòpica: nom del personatge (nom de l'actor, varietat pròpia de l'actor)
<i>Ventdelplà</i>	C: Teresa Clarís (Emma Vilarasau), Isona Delmàs (Georgina Latre), Biel Delmàs (Carlos Cuevas), David Estelrich (Ramon Madaula), Martí Estelrich (Nao Albet), Dora Parramon (Imma Colomer), Berta (Rosa Gà Miz), Paco Espona (Jordi Martínez), Julià Cervera (Marc Cartes), Roser Figueras (Rosa Vila), Josep Monràs (Pep Cruz), Mònica Monràs (Mar Ulldemolins), Nuri Soler (Anna Barrachina), Jordi Vergés (Abel Folk), Alícia Ramoneda (Cristina Dilla).

4. CONCLUSIONS

En aquest article hem descrit el tenor en el marc del registre col·loquial mediatitzat i en relació amb la variació diatòpica dels personatges de les SPP. Hem vist que l'objectiu del col·loquial mediatitzat és la versemblança audiovisual, a què es deuen la interacció i la informació contínues en qualsevol sèrie de televisió. La suma de la competència d'actors, de textos i de guionistes, sobretot en l'àmbit lingüístic, caracteritza el tenor del col·loquial mediatitzat.

En el cas de les sèries de televisió, sabem que els guionistes creen un personatge que és d'algun lloc i que parla com es parla (o no) en aquest lloc. El càsting s'encarrega, després, de trobar l'actor més adequat al perfil de cada personatge, de manera que els actors sempre interpreten personatges amb qui poden o no compartir la varietat diatòpica. El càsting no sempre troba l'actor més adequat al perfil diatòpic de cada personatge.

La *variació autodiatòpica* és la modalitat lingüística present en les sèries de ficció en virtut de la qual l'actor manté la seva pròpia varietat diatòpica a l'hora d'interpretar lingüísticament el personatge, sigui quin sigui el context de la sèrie, i la *variació alterdiatòpica* és la modalitat lingüística present en les sèries de ficció en virtut de la qual l'actor canvia la seva pròpia varietat diatòpica a favor de la del personatge a l'hora d'interpretar-lo lingüísticament, d'acord amb el context de la sèrie.

L'anàlisi de les dades de les dues taules de l'article conviden a veure algunes tendències en la variació autodiatòpica i alterdiatòpica de les SPP. En relació amb l'eix del parlar de l'actor, la variació autodiatòpica és molt present a les SPP en central (3 caselles), força present en baleàric, nord-occidental i valencià (2 caselles) i absent en rossellonès (0 caselles). En relació amb l'eix del context de la sèrie, la variació autodiatòpica és molt present en central (4 caselles), força

present en baleàric i nordoccidental (2 caselles), poc present en valencià (1 casella) i absent en rossellonès. Això vol dir que els actors tenen la mateixa parla que la dels personatges que interpreten, en una localització concreta de la sèrie. La gradació en la variació autodiatòpica la il·lustren les xifres següents: la majoria d'actors centrals parlen central a TV3 (amb una mitjana de 9,81 actors per sèrie). A la mateixa cadena, els actors valencians que parlen valencià ocupen un segon lloc molt allunyat (amb una mitjana de 0,68 actors per sèrie). Després hi ha els actors nord-occidentals que parlen nord-occidental (0,12) i els actors baleàrics que parlen baleàric (0,18). Així mateix, gairebé tots els actors baleàrics parlen baleàric a IB3 i gairebé tots els actors valencians parlen valencià a Canal 9. És del tot excepcional la presència d'actors de procedència diferent del baleàric i del valencià, respectivament. Són inexistents els exemples rossellonesos. Hi ha 7 caselles de 25 que il·lustren casos inèdits de variació autodiatòpica (C/V, B/NO, B/V, NO/B, NO/V, V/B, V/NO), amb el benentès que el rossellonès és inexistent. Destaquem que no hi ha actors no valencians que mantinguin el seu parlar en sèries valencianes (3 caselles) i que tampoc no hi ha actors valencians que mantinguin el valencià en contextos baleàrics i nord-occidentals (2 caselles). Finalment, hi ha tres parelles absents: B/NO-NO/B, B/VV/ B i V/NO-NO/V.

La localització de les SPP és autonomista: les sèries que produeix Televisió de Catalunya passen a Catalunya, les sèries que produeix IB3 passen a les Balears i les sèries que produeix Canal 9 passen al País Valencià.

La variació alterdiatòpica és present en tots els accents (sempre 2 caselles), llevat del rossellonès (0 caselles), en relació amb l'eix del parlar de l'actor. Això vol dir que actors d'accents diversos adopten en la mateixa proporció la parla diferent dels personatges que interpreten. Així ho fan, sense diferències, actors centrals, baleàrics, nord-occidentals i valencians. En relació amb l'eix del context de la sèrie, la variació alterdiatòpica és molt present en central i en nord-occidental (3 caselles), poc present en baleàric i rossellonès (1 casella) i absent en valencià (0 caselles). Això vol dir que els actors adopten la parla dels personatges que interpreten, en una localització concreta de la sèrie, incloent-hi el rossellonès per les característiques del grup atòpic (uns gendarmes rossellonesos al Pallars). La gradació en la variació alterdiatòpica la il·lustren les xifres següents: 17 actors centrals adopten el nord-occidental (12 a *Gran Nord* i 5 a *Lo Cartanyà*); 17 actors valencians adopten el central; 7 actors nordoccidentals adopten el central, i també 9 actors baleàrics adopten el central; 2 actors centrals adopten el rossellonès; finalment un actor nord-occidental adopta el baleàric i, a l'inrevés, un actor baleàric adopta el nord-occidental. No hi ha cap localització de la sèrie en territori de la Catalunya del Nord, si bé la localització d'una sèrie al Pallars permet l'entrada de l'accent rossellonès. Hi ha 8 caselles de 20 (no de 25, perquè hi ha 5 caselles que són exemple d'autodiatòpic) que il·lustren, també, casos inèdits

de variació alterdiatòpica (C/B, C/V, B/RO, B/V, NO/RO, NO/V, V/B, V/RO). Destaquem l'exccepcionalitat que hi hagi un context rossellonès (només passa, en part, a *Gran Nord*) i la manca d'actors rossellonesos.

Constatem que autodiatopisme i alterdiatopisme són ben presents en les SPP. En nombre absolut, domina de manera clara l'autodiatopisme, tant si hi ha una localització geogràfica concreta (el Penedès, el Maresme, Palma...) com si no hi ha aquesta localització concreta o, si hi és, predomina el grup atòpic dels protagonistes (com ara el cas d'un grup de turistes de procedència diversa que viatgen junts amb autocar a *Oh, Europa!*). Apuntem, per acabar, que part d'aquests resultats poden veure's influïts per la formació generalitzada dels actors a l'Institut del Teatre de Barcelona i per l'associació equivocada que la llengua estàndard correspon a la varietat central. Altres estudis ho podrien descobrir.

REFERÈNCIES

- BAGET, Josep Maria (2003): *La nostra. Vint anys de TV3*. Proa, Barcelona.
- BRUMME, Jenny; RESINGER, Hildegard (2008): *La oralidad fingida: descripción y traducción: teatro, cómic y medios audiovisuales*, volum 1. Iberoamericana, Vervuert, Madrid/Frankfurt am Main.
- CROS, Anna (2000): *Llengua oral i llengua escrita a la televisió*, volum 37. L'Abadia de Montserrat, Barcelona.
- DE YZAGUIRRE, Lluís; PEDREÑO, Ester (2013): «L'amarg i la i la pronúncia heterolectal de les variants morfològiques d'àmbit restringit». Dins *Qüestions de morfologia flexiva i lèxica del català: volum d'homenatge a Joaquim Viaplana* (Esteve CLUA; Maria-Rosa LLORET, eds.). Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, Alacant. (en premsa).
- DOLÇ, Mavi; SANTAMARIA, Laura (1998): «La traducció de l'oralitat en el doblatge». *Quaderns: revista de traducció*, (2): ps. 097–105.
- FAURA, Neus; PALOMA, David; TORRENT, Anna (1998): *La llengua de Televisió de Catalunya: materials per a l'anàlisi*. Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra.
- GREGORY, Michael; CARROLL, Susanne (1978): *Language and situation: Language varieties and their social contexts*. Routledge, Londres.
- LLENGUA I MÈDIA (2004): *La subtitulació del col·loquial*. Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra.

- MARTÍ, Jaume (1997): «Les sèries de producció pròpia». Dins *La llengua de TV3* (Margarida BASSOLS; Albert RICO; Anna M. TORRENT, eds.). Empúries, Barcelona.
- MATAMALA, Anna (2008): «Del guió a la pantalla: trets de l'oral col·loquial en la ficció televisiva». *Caplletra. Revista Internacional de Filologia*, (44): ps. 141–168.
- PALOMA, David (1998): *El català col·loquial a les sèries de Televisió de Catalunya*. Universitat Autònoma de Barcelona.
- (1999): «De la llengua catalana a les sèries de televisió». *Anàlisi: quaderns de comunicació i cultura*, (23): ps. 73–92.
- (2009): «El col·loquial de les sèries de televisió». Dins *El col·loquial dels mitjans de comunicació* (M Margarida BASSOLS; Mila SEGARRA, eds.). Eumo, Barcelona.
- (2013): «La representació del col·loquial mediatitzat. aproximació a un model de quatre constituents». *Caplletra. Revista Internacional de Filologia*, (55): ps. 87–105.
- PALOMA, David; SEGARRA, Mila (2000): «Llengua oral i llengua escrita a les sèries de televisió». Dins *Llengua oral i llengua escrita a la televisió* (Anna CROS, ed.), ps. 49–73. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona.
- (2007): «Realitat i llenguatge en la ficció televisiva». Dins *Actes del tretzè Col·loqui internacional de llengua i literatura catalanes, Universitat de Girona, 8-13 de setembre de 2003: Volum II* (Miriam CABRÉ, ed.), volum 2, ps. 263–277. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- PAYRATÓ, Lluís (1996): *Català col·loquial. Aspectes de l'ús corrent de la llengua catalana*, volum 5. Universitat de València.
- RICO, Albert (2007): «La llengua catalana i els registres col·loquials a les sèries de producció aliena de TV3». Dins *Actes del tretzè Col·loqui internacional de llengua i literatura catalanes, Universitat de Girona, 8-13 de setembre de 2003: Volum II* (Miriam CABRÉ, ed.), volum 2, ps. 385–392. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- SANTAMARIA, Laura (1997): «Les sèries de producció aliena». *La llengua de TV3. Barcelona: Empúries*, ps. 85–94.
- VALLVERDÚ, Francesc (2000): *El català estàndard i els mitjans audiovisuals: escrits elaborats des de la Comissió de Normalització Lingüística de TVC (Corporació Catalana de Ràdio i Televisió)*.

ZABALBEASCOA, P (2006): «Els dilemes de TVC: models de llengua, espontaneïtat, versemblança». *Revista del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya*, ps. 72–87.